

PERE ANGUERA, HISTÒRIA, LLENGUA I LITERATURA
(1953-2010)

Pere Anguera i Nolla (Reus, 1953-2010), mort a començaments de gener, ha deixat un important llegat intel·lectual i humà. Dotat d'una capacitat de treball poc usual, lliurat de ple a la investigació, sobretot de la història de Catalunya del segle XIX i, en mesura menor, de les primeres dècades del segle XX, va publicar una quantitat sorprenent de llibres i d'articles que van desfer tòpics i van obrir noves perspectives en unes quantes direccions fonamentals per a la comprensió de la Catalunya contemporània. En un primer moment, l'estudiant de llicenciatura i el doctorand es va interessar per la revolució burgesa, i al Sexenni Revolucionari va dedicar la tesi doctoral i el considerable gruix de llibres i articles que se'n van derivar. Convençut de la necessitat d'una història local rigorosa per construir amb garanties les síntesis nacionals i globals —va ser director dels «Plecs d'Història Local» de la revista *L'Avenç*—, va centrar en la seva ciutat de Reus i en el Baix Camp les primeres energies com a investigador. Va adquirir un domini de les fonts documentals reusenques que va servir de base sòlida per a la renovació en profunditat de la historiografia local i comarcal, concretada en els seus estudis i els dels seus deixebles, que Ramon Amigó va anomenar «revolució angueriana».

Catedràtic d'Història Contemporània a la Universitat Rovira i Virgili, va emprendre l'anàlisi en profunditat del primer carlisme, una línia de recerca que va sorprendre a molts que coneixien la seva ideologia nítidament esquerrana i catalanista. En el llibre fonamental, *Déu, rei i fam* (Abadía de Montserrat, 1995), i en els estudis que orbiten al seu voltant, amb una quantitat inhabitual de dades que falquen les interpretacions, va desfer llocs comuns i va establir l'absoluta inexistència d'ideari regionalista del carlisme en aquell primer període. Sense treva i sense canviar del tot de període històric, va fer girar cent vuitanta graus el centre d'interès de la seva investigació cap a l'estudi dels orígens del catalanisme, el camp en què, per conviccions, més a gust se sentia. La polèmica —anunciada en publicacions dels darrers anys noranta, entre les quals destaca *El català al segle XIX*, al qual després dedicarem atenció específica— va esclatar amb l'aparició de la síntesi *Els precedents del catalanisme* (Empúries, 2000), en què revisava les actituds respecte de la llengua i la nació durant el segle XIX. El seu vessant de biògraf, assajat en les semblances publicades com a part d'estudis generals sobre personatges en llibres, pròlegs, articles o catàlegs d'exposicions, es va desenvolupar plenament gràcies a l'encàrrec de redactar *El general Prim, biografia de un conspirador* (Edhasa, 2003), un gruixut i molt documentat volum sobre el militar i polític reusenç.

Una conferència sobre la bandera catalana pronunciada i publicada l'any 2001 va encetar la darrera i més estimada línia de recerca de Pere Anguera, l'estudi de la mitologia i la simbologia del catalanisme, a la qual es va dedicar fins a les últimes forces que li va deixar la malaltia. Va generar publicacions de plena maduresa, entre les quals paga la pena de destacar el llibre sobre l'onze de setembre i els quatre pòstums, enllestits en ple agreujament de la malaltia i apareguts l'any 2010: *Els segadors, com es crea un himne*, *Les quatre barres, de bandera històrica a senyera nacional*, *Sant Jordi, patró de Catalunya* i *La nacionalització de la sardana*, tots quatre publicats per Rafael Dalmau editor.

Atenent a les característiques de la revista en què es publica aquesta necrològica, resulta particularment adequat subratllar la molt especial relació de Pere Anguera amb la llengua i la literatura catalanes. Fou un lector constant, incansable, de textos literaris de tota mena, coneixia bé els clàssics antics i moderns, en la primera joventut va publicar un llibre de contes, una peça dramàtica i uns quants poemaris —entre els quals un de poesia visual— i, amb Marcel Pey, va dirigir la col·lecció de poesia «Quaderns Foc Nou». Després, lliurat de ple als estudis històrics, no va insistir en el conreu de l'escriptura de ficció, però sempre va mantenir la passió per la literatu-

ra, va aconseguir un estil treballat, incisiu —que es fa notar amb plenitud en els textos menys acadèmics, l'assaig i l'article periodístic—, i va demostrar una sensibilitat molt viva cap a la literatura com a font de la història, més aviat rara entre historiadors i que quan es manifesta s'acostuma a limitar a la utilització de pamflets i altres menes d'escriptura directament política o ideològica. Pere Anguera, en canvi, estava convençut que una interpretació correcta de la informació que sobre la societat del seu temps contenen les peces literàries, destriant la part que només correspon a la fantasia de l'escriptor, completa la que proporcionen els altres documents i molt sovint aporta una nova dimensió que d'altra manera és difícil d'obtenir. Llengua i literatura, d'una o altra manera, estan sempre presents en la seva anàlisi d'historiador, però en cinc llibres ocupen una posició central.

Cronològicament, el primer i més polèmic fou *El català al segle XIX. De llengua del poble a llengua nacional* (Empúries, 1997), premi Manuel Sanchis Guarner a la unitat de la llengua, una immersió en la sociolingüística històrica en què, amb una espectacular exhibició de dades, destaca que l'ús de la llengua per part del poble la va salvar de la desaparició o la minorització i la va mantenir amb plena vitalitat fins al sorgiment del catalanisme. En sintonia amb la tesi exposada per a la llengua, Pere Anguera va ser dels primers historiadors del nostre temps que va concedir bel·ligerància als escriptors i a les plataformes de la literatura catalana vuitcentista, des dels que no tenien ni pretensions ni consciència d'estar inserits en cap mena de procés històric, com Josep Robrenyo, fins als que van desenvolupar una acció programàtica, com Antoni de Bofarull. Uns i altres eren —i en bona mesura ho continuen essent— víctimes del menyspreu, l'oblit voluntari o la burla en les anàlisis històriques. Ell, en el procés de preparació del llibre sobre els precedents del catalanisme, en va publicar dos d'altament significatius. En el primer, l'antologia *Escrits polítics del segle XIX. Tom I. Catalanisme cultural* (Eumo Editorial, 1998), realçava la significació d'uns escriptors vinculats, sobretot, a dues institucions clau per a la preparació del catalanisme polític: els Jocs Florals de Barcelona i l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. En el segon, *Literatura, pàtria i societat. Els intel·lectuals i la nació* (Eumo Editorial, 1999), analitzava el pensament nacional, social i polític d'escriptors tan significats com Antoni de Bofarull, Josep Pin i Soler, Narcís Oller, Àngel Guimerà i Josep Aladern. Des d'aquesta convicció sobre el valor de la literatura vuitcentista, es pot comprendre que acollís amb entusiasme l'encàrrec d'editar la coetània *Historia del renacimiento literario contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia*, de Francisco Maria Tubino (Urgoiti Editores, 2003), i que hi dedicés un pròleg d'un centenar de pàgines.

Un caràcter diferent, de llibre d'aplec, tenen les gairebé quatre-centes pàgines del volum *De les lletres i les arts. Notes d'història cultural* (Associació d'Estudis Reusencs, 2005), en què es combinen estudis erudits sobre la literatura dels dos darrers segles amb textos més breus d'homenatge a mestres i amics com Jaume Vidal Alcover, Maria Aurèlia Capmany, Miquel Batllori i Ernest Lluch, una secció sobre escriptors contemporanis propers com Xavier Amorós, Josep Maria Arnabat o Ramon Amigó i a entitats editorials, i semblances i notes sobre artistes, empreses i iniciatives de l'àmbit de les arts plàstiques. És el llibre que reuneix la part més viva d'aquesta relació de Pere Anguera amb el món de l'art, sobretot de l'art literària.

Una semblança tan breu per a una obra tan extensa i intensa com la de Pere Anguera obliga a prescindir de la llarguíssima relació de títols de la bibliografia que va produir l'historiador i a centrar-se en les línies mestres de la seva obra. Subratllada la seva relació amb la literatura i la llengua catalanes, expressada també en una munió d'articles periodístics més breus i divulgatius, s'hi ha d'afegir que el catalanista d'esquerres, independentista, antic militant del Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans, que fou Pere Anguera se sentia molt particularment orgullós d'aquesta deriva literària. Potser la recaença més gran que li va quedar va ser la de no haver pogut robar temps a la passió d'historiador per escriure la novel·la sobre el seu temps que mai no

havia descartat del tot d'emprendre, però que va ajornar contínuament per no distreure's d'una tasca erudita i interpretativa que ha modificat de manera substancial la ciència històrica catalana.

Magí SUNYER
Universitat Rovira i Virgili